

Naar een rehabilitatie van de politiek

Aan het eind van de 20^e eeuw werden wij geconfronteerd met diverse politicologische en bestuurskundige analyses, waarin het einde van de geschiedenis en de politiek werd aangekondigd. Ik kan onder andere verwijzen naar het werk van Fukuyama en Frissen.

Aan het begin van de 21^e eeuw lijkt het tij weer enigszins te keren en neemt de aandacht voor de politiek weer toe. Hajer deed dat in zijn oratie 'Politiek als vormgeving' en onlangs hield ik zelf een pleidooi voor een herwaardering van de politiek en de politicologie in de bestuurskunde in de oratie getiteld: 'Lege staat of lege bestuurskunde?' Verder verscheen in april van dit jaar het eerste deel van de trilogie van Hans Blokland getiteld 'Een rehabilitatie van de politiek'. Over dit boek wil ik het hebben.

Blokland schreef in 1991 zijn veelgeprezen dissertatie *Vrijheid Autonomie Emancipatie*, een politiek-filosofische en cultuurpolitieke beschouwing. Na de publicatie van zijn dissertatie, leek het of Blokland van de aardbodem was verdwenen. Met de publicatie van het eerste deel van de trilogie wordt duidelijk waarom. Blokland heeft zich niet verlaagd tot snelle 'outputpublicaties' om de universitaire beleidsmakers en managers te behagen. Hij is ervoor gaan zitten, om zich grondig te verdiepen in de relatie tussen modernisering van de maatschappij en de toekomst van de politiek.

Uit het voorwoord blijkt dat hij op dit moment als gastonderzoeker verbonden is aan Yale University te New Haven. Zijn 'exil' lijkt voor een deel veroorzaakt te zijn door het verstikkende intellectuele klimaat aan de Nederlandse universiteiten en het gebrek aan perspectief voor talentvolle onderzoekers.

Yale was in de jaren vijftig en zestig het Mekka van de politicologie. In het eerste deel behandelt Blokland het werk van Weber, Mannheim en Schumpeter. In de volgende delen gaat hij in op het werk van de politicoloog Dahl en de politiek-econoom Lindblom, die hij uitgebreid interviewde. Hij wil achterhalen op welke manier Dahl en Lindblom zijn beïnvloed door de grote drie, waarmee hij een belangrijke bijdrage levert aan de ideeëngeschiedenis van de politieke wetenschap.

Blokland constateert dat zowel Dahl als Lindblom aan het eind van hun carrière zijn opgescho-

ven van schijnbare verdedigers van het bestaande politieke bestel naar gedreven critici. Zij tonen zich bezorgd over het eendimensionale denken van de huidige politieke elites – markt, markt en nog eens markt – voor de politieke vrijheid van de burgers.

Het eerste deel van de rehabilitatie van de politiek smaakt naar meer. Het geeft een heldere uiteenzetting van het werk van Weber (de ijzeren kooi), Mannheim (substantiële en functionele rationaliteit) en Schumpeter (creatieve destructie). Gezien de omvang van het oeuvre van deze wetenschappers is dat geen eenvoudige opgave. Voor studenten in de politicologie en de bestuurskunde zou het werk van Blokland verplichte kost op de literatuurlijst moeten zijn. Een literatuurlijst die door allerlei oorzaken steeds 'dunner' raakt, waardoor de naam Dähl door de huidige generatie studenten eerder in verband wordt gebracht met 'Sjakkie en de Chocolade fabriek', dan met 'Who Governs'.

Een essentiële dimensie van de politieke vrijheid is volgens Blokland dat burgers de mogelijkheid hebben gezamenlijk richting en betekenis te verlenen aan het samenleven. 'Velen in de Westerse democratieën hebben echter het gevoel dat de omvang van deze vrijheid de laatste jaren tamelijk gering is geworden,' aldus de auteur. De mensen zijn ingekapseld in de ijzeren kooi van rationalisering, met als gevolg dat er steeds minder ruimte lijkt te zijn voor politiek. In zijn opvatting geven zowel Weber als Schumpeter aan dat de ruimte voor de politiek steeds kleiner wordt (die is naar mijn mening overigens groter dan Blokland aangeeft), terwijl Mannheim de meeste ruimte laat voor de politiek.

In zijn studie onderzoekt Blokland waarom deze politieke malaise is ontstaan. Tevens gaat hij in op allerlei pogingen die recent zijn ondernomen om het functioneren van het politieke systeem te verbeteren, waarmee de studie zeer actueel wordt.

Concepten als deregulering, privatisering, decentralisering, flexibilisering, verzelfstandiging, vermarkting spelen hierin sinds de jaren tachtig een centrale rol. Ik zal betogen dat veel van de betreffende maatregelen en voorstellen die geconstateerde problemen slechts zullen vergroten. De be-

trokkenen trachten een maatschappelijke orde te scheppen waarin de rol van de politiek sterk is teruggedrongen en waarin zij vooral van het vrije spel der maatschappelijke krachten oplossingen verwachten. Ik zal daarentegen pleiten voor een rehabilitatie van de politiek. De aard van de belangrijkste hedendaagse vraagstukken brengt met zich mee dat louter politiek handelen uitzicht biedt op adequate antwoorden.

Met mijn eindoorddeel over de trilogie wacht ik tot de andere twee delen zijn verschenen. Ik hoop dat Blokland ook aandacht zal schenken aan de vraag hoe het politicologische debat zich in Nederland heeft ontwikkeld. Het opvallende is dat Nederlandse politicologen als Daudt, Daalder en Tromp, die net als Dahl en Lindblom, tijdens de linkse periode in Nederland te boek stonden als verdedigers van de status-quo – althans dat werd mij onderwezen door het zogenaamde Friedrich-collectief aan de Universiteit van Amsterdam – zich hebben ontwikkeld tot scherpe critici van het bestaande systeem.

Het opmerkelijke is echter dat de consistentie in hun werk vrij groot is, maar dat het etiket links of rechts bepaald wordt door de tijdgeest. Daarom herhaal ik dat Blokland schrijft dat Dahl en Lindblom schijnbare verdedigers van de status-quo waren. Beide politicologen heb ik altijd als scherpe critici van het bestaande systeem beschouwd, getuige bijvoorbeeld hun analyse van de bevoorrechte positie van het bedrijfsleven bij het bepalen van de politieke agenda. In pak en met stropdas komt kritiek veel harder aan dan in T-shirt en op gympen.

Hans Blokland: Een rehabilitatie van de politiek 1. De modernisering en haar politieke gevolgen: Weber, Mannheim en Schumpeter. Amsterdam: Boom, 2001.

J. de Vries

De auteur is hoogleraar bestuurskunde aan de Universiteit Leiden en wetenschappelijk directeur van de Haagse Vestiging van deze universiteit